

színre, mint Bódy Gábor, Máriássy Félix, Szabó István; utóbbi esetében a könyv végén a szerző pontos idézetekkel összegzi, milyen lavinát indított el. Hogy kik igyekeznek kisebbiteni az elkövetett bűn jelentőségét, felmenteni, hivatkozva a kor sajtóságos berendezkedésére. Megtörtént, holott nem követték el, nem történt meg,

holott elkövették – lásd Dobai Péter nemrégiben tett nyilatkozatát és lesújtó véleményét a szerzővel és könyvével kapcsolatban. Gervai András jól tette, amit tett, és szomorú, hogy negyven év kommunista diktatúrát és elnyomást követően, alig két évtizeddel a rendszerváltást szimuláló esemény után egy embert azért érnek ostoba támadások és vádló tekintetek, mert célja az igazság könyörtelen felfedése és a volt ügynökök megismertetése. Az „Undorodom és iszonyodom” című zárórészben található, a *Heti betes*-ből kiemelt beszélgetésből érdemes elolvasni Farkasházy Tivadar és Alföldi Róbert visszatekintését, a tényt elbogatellizáló megjegyzéseit. Farkasházy: „’57-ben én is ügynök voltam. Jelentettem. Az volt a fedőnevem, hogy hetes.”

A *Fedőneve: „szocializmus”*-ban helyet kapnak az ügynökök jelentéséből idézett részletek, egyes meg-

figyelt személyek nyilatkozatai, véleménye. A kor „szűk levegője” érződik a papíron keresztül, és az embert fojtó zavarba hozza a jelentések és a tények túl intim nyilvánossága. A szerző hűen dokumentál, célja egy egész kép visszaadása a tragikus múlt bántóan töredezett darabjaiból. Néha nehéz kérdés, ki az áldozat és ki

a bűnös; az a szomorú helyzet áll elő alkalmanként, hogy maga a tett elkövetője párhuzamosan áldozattá vált. Az irodalomból Szilágyi Domokos, a film világából Bódy Gábor esete tragikus példa erre.

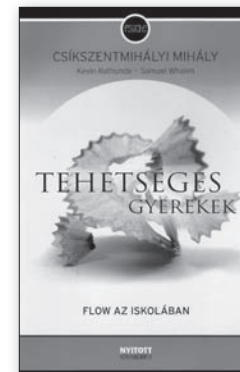
Gervai András könyve jól áttekinthető, rendszerezett, olvasmányos formában néz szembe tárgyával. Mind a szakmabeli, mind a laikus, érdeklődő olvasónak bizalommal ajánlom, a könyvben semmiképp, esetleg a könyv reflektorfényében álló emberekben csalódhat. Bízom abban, hogy a következő évek e témakörben folytatott kutatómunkája nem hagyja figyelmen kívül a *Fedőneve: „szocializmus”* című, úttörő kiadványt, és azt felhasználva tovább bővíti-foldozza az ügynök-történelem hiányos részeit.

AYHAN GÖKHAN

(*Jelenkor Kiadó, Pécs, 2010, 396 oldal, 3200 Ft*)

CSÍKSZENTMIHÁLYI MIHÁLY
– KEVIN RATHUNDE –
SAMUEL WHALEN:
Tehetséges gyerekek
Flow az iskolában

A flow-állapot, a tökéletes élmény fogalmának leírásával világhírűvé vált, az élmény-mintavételezés (ESM = Experience Sampling Method) módszerével dolgozó friss Széchenyi-díjas Csíkszentmihályi Mihály társszerzők segítségével, valamint Maria Wong közreműködésével készült új kötetében középiskolás gyerekek körében végzett kutatásait összegezve a tehetség kibontakoztatásához szükséges fel-

tételeket vizsgálja és mutatja be. Csíkszentmihályi szerint a tehetséget három tényező határozza meg: „a személyes *tulajdonságok*, amelyek részben öröklöttek, másrészt pedig az egyén fejlődése során kialakulnak; a kulturális *elvárás*, amely egy szabályrendszer alapján meghatározza az értelmes és értékes dolgok körét; és végül a társadalmi *elismerés és támogatás*, amely azoktól az emberektől és intézményektől várható, akik eldöntik, hogy mi tekinthető értékesnek”.

Csíkszentmihályi a tehetséget sokkal inkább egy hosszú évek

alatt kibontakozó fejlődési folyamatnak tartja, mint egy egész életünkben megmaradó változatlan tulajdonságnak. Cáfolja tehát azt a máig népszerű álláspontot, hogy a tehetség előbb-utóbb mindenképpen utat tör magának, hiszen rengeteg tehetséges kamasz fiút és lányt látott elkallódnai; ezzel szem-

ben a tudományokban, a művészetekben vagy a sportban tehetséges gyerekek hosszútávú fejlesztésének szükségességét hangsúlyozza. A tehetség kibontakoztatásához szerinte három alapfeltétel szükséges: a tudás, a motiváció és a fegyelem. Lényeges tehát, hogy a gyerekek velük

született képességei valóban kiemelkedőek legyenek, jó iskolákba járjanak, társadalmi, lelki és anyagi tekintetben is megfelelő családi háttérrel rendelkezzenek, de megfigyelései szerint a tehetséges gyerekből mindezeket túl leginkább úgy válhat sikeres felnőtt, ha szereti azt, amit csinál, vagyis bizonyos tevékenységek közben képes flow-állapotba kerülni, sőt első sorban azért végzi ezeket a tevékenységeket, hogy flow-állapotba kerülhessen.

Mindannyian átéltük már azt az érzést, hogy az, amit éppen csinálunk (focizunk, úszunk, írunk,

olvasunk, barkácsolunk, kertészkedünk, sütünk-főzünk, beszélgetünk, dolgozunk stb.), határtalan örömet okoz számunkra, nem érzékeljük az időt és a fáradtságot, szinte megszűnik a külvilággal való minden kapcsolatunk, majd-hogynem eltűnik a tevékenység és a tevékenységet végző személy közötti éles határvonal, és eggyé válnunk azzal, amit éppen végzünk. Ezekben a különleges pillanatokban megszűnik a múlt és a jövő, a tudatunk kevésbé ellenőrzi a gondolatainkat és az érzéseinket, elragad bennünket egy áramlat és „úszunk a boldogságban”. Csík-szentmihályi kutatásai azt bizonyították, hogy a tehetség folyamatos fejlesztéséhez elengedhetetlen belső motiváció, kitartó figyelem és fegyelem évtizedes fenntartásához a flow-élmény keresése és elérése nyújthatja a legbiztosabb segítséget. A kutatás adatainak kiértékelése néhány jól kimutatható különbséget tárt fel a tehetséges és az átlagos gyerekek között. A tehetséges gyerekek általában értelmebbek, érzékenyebbek, kitartóbbak, fegyelmezettebbek, kevesebb házimunkát végeznek és nem dolgoznak, tehát több szabadidővel rendelkeznek, szabadidejüket jobban osztják be, jóval többet vannak egyedül, szexuálisan kevésbé motiváltak és szorongóbbak átlagosnak ítélt társaikhoz képest, de a tehetségesek csoportján belül is voltak

különbségek például a sporttal, a művészetekkel vagy a zenével foglalkozók között.

Tehetséges gyerekek neveléséhez tehát a társadalom és az iskola részéről rengeteg elismerésre, támogatásra, motivációra, a szülők részéről sok-sok időre, pénzre, energiára és türelemre, a gyerekek részéről pedig megannyi lemondásra és kompromisszumra van szükség a sikeres felnőtté váláshoz vezető hosszú úton. Haverok helyett tanulás, mozi helyett uszoda vagy zongoraóra, szex helyett matekszakör. Nem könnyű. Állítólag.

SZELKE LÁSZLÓ

(Fordította Halmos Mária,
Nyitott Könyvműhely, Budapest, 2010,
376 oldal, 2980 Ft)

ALEXANDER WAUGH: *A Wittgensteinek* Egy békétlen család

Ahogy nem tűnik elhamarkodottnak az az állítás, hogy Alexander Waugh könyvének potenciális olvasói elsősorban a filozófia iránt érdeklődők, úgy az sem, hogy vélhetően az ő számukra jelenthet leginkább csalódást. Abban az esetben mindenképpen, ha a Wittgenstein család legismertebb sarjának, Ludwignak az életével kapcsolatban szeretnének minél több és lényege-

sebb részletet megtudni. A könyv nem annyira az egyes családtagok életútjára összpontosít, inkább a századforduló környékén született Wittgenstein testvérek egymáshoz való (gyakran meglehetősen zavaros) viszonyára. Ha van főszereplője a kötetnek, akinek az élet-történetére a tárgyalt események felfűződnek, az Ludwig bátyja, az I. világháborúban fél karját elvesztett zongoraművész, Paul Wittgenstein.

A valódi főszereplő persze (legalábbis a szerző szándéka szerint) maga a család és az a miliő, amelyben mindennapjaik zajlottak. A könyv a Monarchia széthullásának krónikája, egy olyan világé, amely a felszínen a boldog békeidők képét mutatja, a mélyben viszont már a „békétlenség” és a bomlás erői munkálnak. Az eredeti alcím (*A Family at War*) nem csupán a testvérek közötti perpatvarokra utalhat, hanem konkrétan háborúságra is: jelesül a két nagy világhéjésre, melyek előbb azt a birodalmat szabdalták fel, amely iránt a Wittgensteinek erős hazafias érzelmeket tápláltak, később pedig a társadalmi ranglétra tetejéről a mélybe taszították őket zsidó származásuk miatt. A Wittgensteinek

története tehát Közép-Európa hanyatott 20. századi történelmét is tükrözi – még ha kétségtől sajátságos szemszögből is, a korabeli Bécs egyik legtehetősebb famíliájáról lévén szó.

A bomlás a családban éppúgy jelentkezett, mint a Monarchia társadalmában: három fiútestvér öngyilkossága, labilis idegrendszertű rokonok és házastársak, a legkülönbélebb neurozisosok. (Ne feledjük, arról a bécsi polgári közegekről beszélünk, amelynek Sigmund Freud az emblemikus alakja.) A könyv talán túlságosan is szereplőinek erre az oldalára fókuszál, gyakran különcök gyülekezetének állítva be a Wittgenstein család tagjait. A legkirívóbban mindez a filozófus Ludwig esetében érvényesül, akiről könnyen

azt hiheti a kizárólag innen tájékozódó olvasó, hogy munkássága ezoterikusnak és érthetetlennek bizonyult a kortársak számára. Ez azonban nem állítható egyértelműen, még a kötetben valamivel alaposabban tárgyalt *Tractatus*ról sem. Arról pedig már alig esik szó, milyen alap-

vető filozófiai fordulatot hajtott végre Wittgenstein e korai művét követően.

